

BARNOMBUDSMANNEN

The background of the middle section is a solid teal color. Overlaid on this are several large, stylized, light blue human figures. Some figures have their arms raised, and they are arranged in a way that suggests a group or a community. The figures are semi-transparent, allowing the teal background to show through.

Barnombudsmannens initiativ till förnyelse av tjänsterna för små barn

Bättre servicehelhet under barnets tidiga år

Innehåll

- 3 FN:s konvention om barnets rättigheter anger riktlinjerna
- 4–5 Stor vikt fästs vid kvaliteten hos småbarnsvården och -fostran
- 6 Barnets väl som utgångspunkt för reformeringen av dagvården
- 7 Styrkor och utvecklingsobjekt
- 8–11 Barnombudsmannens teser om tjänsterna för små barn

Barnombudsmannens initiativ till förnyelse av tjänsterna för små barn

Barnombudsmannens byrå. Publikationer 2009:4

Utgivare
Barnombudsmannens byrå
PB 41, 40101 Jyväskylä
fax (014) 337 4248
telefon (09) 16001
lapsiasiavaltuutettu@stm.fi
www.lapsiasia.fi

Grafisk planering
Workshop Pälviä Oy

Bilder
Panu Pälviä
iStockphoto

ISSN 1798-4009 (online)

ISBN 978-952-00-2879-4 (PDF)

PDF publicerad på nätet 10/2009 www.lapsiasia.fi

Citat ur Taina Kyrönlampi-Kylmänen's enkätundersökning
Arki lasten kokemana (Vardagen i barnets ögon).

Acta Universitatis Lapponiensis 2007.

De ursprungliga finskspråkiga citaten är på barnspråk och har en dialektal prägel som inte kan återges på svenska.

FN:s konvention om barnets rättigheter anger riktlinjerna för småbarnsvården och -fostran och för reformeringen av den underliggande lagstiftningen. De centrala principerna är bland annat följande:

- Barn bör bemötas jämlikt oavsett barnets eller föräldrarnas egenskaper eller härkomst.
- Föräldrarna har huvudansvaret för barnets välmående, men den offentliga förvaltningen bör stöda föräldrarna.
- Vid fattandet av beslut som gäller barn bör barnens intressen alltid komma i främsta rummet.
- Barn har rätt till ett fullvärdigt liv med beaktande av ålder och mognad.
- Barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i frågor som gäller dem. Åsikterna bör beaktas med hänsyn till barnets ålder och mognad.
- Den offentliga förvaltningen bör trygga tillgången till dagvårdstjänster.
- Barn med handikapp bör få sådan vård och assistans som stärker självförtroendet och som främjar samhällsdeltagandet.
- Undervisningen bör utveckla barnets färdigheter samt främja de mänskliga rättigheterna, barnets respekt för det egna språket och den egna kulturen, ansvarsfullt medborgarskap, tolerans, jämlikhet mellan könen och hänsynen till miljön.
- Barn som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsfolk har rätt till sin egen kultur, sin egen religion och sitt eget språk.
- Barn har rätt till vila, lek och fritid och till deltagande i det kulturella och konstnärliga livet.
- Barn bör skyddas mot alla former av våld, försumlig behandling och utnyttjande.

Stor vikt fästs vid kvaliteten hos småbarnsvården och -fostran

”Bekanta vårdare och kamrater, små grupper, lämplig längd på dagen, lugna lekförhållanden, verksamhetsstunder, måltidspauser och trevliga utomhusutrymmen innebär kvalitet för barnen. Om barnen fick välja skulle de välja allt detta.”

Maria Kaisa Aula
Barnombudsman

■ Diskussionen om barndagvård leder ofta till motsättningar. Frågan om subjektiv rätt till dagvård får känslorna att svalla och ministerna har svårt att komma överens om förvaltningsbranschen för småbarnsfostran. Lärarna och vårdarna ser olika på småbarnsfostran, vilket har lett till att utvecklingen av tjänsterna gällande barnens förmåner och rättigheter har kommit på efterkälken.

Föräldrarna vill ha en precisering av daghemmens gruppstorlekar och barnen önskar i allmänhet kortare vårddagar, vilket ju innebär ökat deltidsarbete bland föräldrarna. På kommunal nivå borde stödet till småbarnsfostran, dagvården och hemuppfostran ses över. Församlingarna, musikdaghemmen, konstsamfunden och föreningarna är viktiga komplement till kommunernas daghem och familjedaghemmen.

Vården och fostran går hand i hand

Service gällande små barn (0–8 år) borde förnyas som helhet, med fokus på barnens rättigheter. Ifråga om små barn går vården och fostran hand i hand. Dagvårdslagen borde ersättas med en lag om vård och fostran av små barn, omfattande förlängd föräldraledighet, ökning av den öppna lek- och klubbverksamheten för barn i åldersgruppen 4–5 år och utveckling av morgon- och eftermiddagsverksamheten för eleverna i åk 1–2.

Barnens rättigheter skulle gynnas av en attityd som möjliggör både mångfald och ökat deltidsarbete. Dagens arrangemang bygger i för hög grad på att föräldrarna antingen jobbar heltid eller är hemma med barnen – mellanformer saknas. I våra nordiska grannländer är deltidsarbetet ett betydligt vanligare fenomen än i Finland. Utbudet av öppna daghem och öppen lekverksamhet är för litet och avgifterna för deltidsdagvård relativt höga. Eleverna i de första klasserna tvingas vara ensamma alltför mycket.

Föräldrarna har huvudansvaret för barnens uppfostran. Då barnet är litet mår det bra av att vårdas i hemmet eller i hemlika förhållanden. Även hemuppfostran fordrar stöd och assistans av experter. Rådgivningarnas familjeförberedelse och hemvårdstjänsterna för de småbarnsföräldrar som sköter flera barn i hemmet borde utvecklas.

Kvaliteten är avgörande

Dagvårdsdiskussionen borde fokuseras mer på kvaliteten hos vården och fostran. Ansvar ligger hos kommunerna, staten, dagvården, föräldrarna och arbetsgivarna.

Föräldrarna och barnen har mycket att tillföra kvalitetsbedömningen. I Norge stipulerar dagvårdslagen att barnet har rätt att delta i och påverka bedömningen och utformningen av vardagen. Samma praxis borde tillämpas även i

Finland. Vissa kommuner tillämpar framgångsrikt åldersrelaterad bedömning av dagvården. Regelbundna diskussioner med föräldrarna gynnar förmedlingen och förståelsen av barnens åsikter.

Åsikten att undermålig dagvård kan skada barnet uttalas sällan. Långa dagar i trånga utrymmen och stora grupper med växlande vårdpersonal är en mindre lyckad kombination för små barn. Bekanta vårdare och kamrater, små grupper, lämplig längd på dagen, lugna lekförhållanden, verksamhetsstunder, måltidspauser och trevliga utomhusutrymmen innebär kvalitet för barnen. Om barnen fick välja skulle de välja allt detta.

Vårdpersonalen och övriga experter bör uppmuntras att kontakta föräldrarna i frågor som gäller barnet, såsom vårddagens längd och misstänkt missbruk eller hårdhänta uppfostringsmetoder i hemmet. Barnets första tid och tidiga upplevelser är viktiga för utvecklingen under många år framåt. ●

Barnombudsmanen främjar barnens intressen och rättigheter genom att påverka och förmedla barnens åsikter till beslutsfattarna, genom att följa upp barnens välmående och genom att informera om barnens rättigheter.

Barnets väl som utgångspunkt för reformeringen av dagvården

”Här finns många kompisar.”

– sjuårig flicka

”Att spela fotboll med kompisarna och att kasta flygplan. Jag tycker om att leka utomhus.”

– sjuårig pojke

”Jag tycker om att spela, leka och allt möjligt annat.”

– femårig flicka

”Gissa varför jag bytte dagis! Jo, för att vi fick mögelproblem. Barnen var borta tre dagar och ibland en hel vecka för att de blev sjuka av möglet.”

– sjuårig flicka

”När man får leka utomhus med kompisarna.”

– sexårig pojke

Social- och hälsovårdsministeriet bereder en förändring av dagvårdslagen. Barnombudsmannen, som förordar att man i reformen fokuserar på tjänsterna för små barn och småbarnsfamiljer, föreslår flera förbättringar av dagvårds-, rådgivnings- och fostringstjänsterna för barn i åldern 0–8 år och av morgon- och eftermiddagsverksamheten för barn i skolåldern.

Utgångspunkten bör vara barnets väl och de rättigheter som stipuleras i FN:s konvention om barnets rättigheter. Föräldrarna bär det primära ansvaret för barnens välmående. Den offentliga förvaltningens uppgift är att stöda föräldrarna.

Barn har rätt

- till särskilt skydd och speciell omvårdnad
- tillräcklig andel av samhällets resurser
- att med beaktande av ålder och mognad delta i beslutsfattande som gäller dem.

Förnyelsen av de lagar och förordningar som gäller vården och fostran av små barn bör basera sig på de senaste forskningsrönen avseende barnets tidiga utveckling. Syftet är jämlikt främjande av alla barns välmående.

”Jag tycker inte om mammas arbetstider och pappa kommer och hämtar mig först klockan fem. De andra barnen får gå hem redan klockan fyra, så jag är helt utan kompisar...”

– sjuårig flicka

”På morgonen vill jag följa med mamma till jobbet och på eftermiddagen undrar jag när mamma kommer och hämtar mig.”

– sjuårig flicka

”Nåja, det är väl när man får vara ledig. Fem dagar förskola och två dagar ledigt.”

– sexårig pojke

Styrkor och utvecklingsobjekt

Den finländska dagvården och barnomsorgen har som helhet flera starka sidor, såsom

- täckande serviceutbud
- kombinerad vård och fostran
- möjlighet till vård av barn under 3 år i hemmet
- valfrihet
- lämplig ålder för skolstarten

Utvecklingsobjekt

- kvalitetssäkring av tjänsterna
- klubb- och lekverksamheten på deltid för barn över 3
- deltidsgårdarna
- tillgången till likvärdig specialundervisning och likvärdigt specialstöd i hela landet

Barnombudsmannens teser om tjänsterna för små barn

Tjänsterna för små barn (0-8 år) bör förnyas som helhet för att stärka barnens rättigheter. Vården och fostran av små barn går hand i hand.

1

Dagvårdslagen bör göras om till en lag om småbarnsvård och -fostran.

● Då barnet ät litet går vården och fostran hand i hand. Lagen bör stipulera om stöd till hemuppfostern och om ordnande av öppen dagvård och morgon- och eftermiddagsverksamhet för eleverna i åk 1-2.

2

Föräldraledigheten bör förlängas till minst ett, men helst till ett och ett halvt år.

● Både moderns och faderns deltagande i vården och uppfostern av barnet bör uppmuntras. En del av föräldraledigheten efter att barnet fötts kunde vara samtidig. Den längre, ett och ett halvt år långa föräldraledigheten, kunde delvis vara reserverad för fadern.

3

Dagvården för barn under tre år bör ordnas i hemlika förhållanden.

● Stödet för vård av barn i hemmet bör höjas så att det motsvarar föräldrapenningens minimibelopp. Vården utanför hemmet bör i första hand utgöras av familjedagvård eller av motsvarande arrangemang på daghem. Styrningen av och utbildningen inom segmentet familjedagvård bör stärkas.

4

Utbudet av öppen dagvård och av lek- och klubbverksamhet för framförallt barn i åldern 4-5 år bör utökas i samarbete med kommunernas övriga aktörer.

● Kommunens övriga aktörer är bland annat församlingarna, olika organisationer, musikinstitut, konstsfund, medborgarinstitut och de som erbjuder grundläggande konstfostran. Även barn som huvudsakligen vårdas i hemmet bör ha rätt till lek- och klubbverksamhet. Barn med invandrarbakgrund och deras föräldrar bör beredas möjlighet att delta i verksamheten. Man kunde till exempel ge föräldrarna språkundervisning i anslutning till barnets lek- och klubbverksamhet.

5

Kommunernas familjeservice bör stöda föräldrarna och hemuppfostern.

● Rådgivningarnas familjearbete och hemtjänsten bör stöda hemmen. Tjänsterna för småbarnsvård och -fostran bör fungera som komplement till hemvården av barn.

6

Behovet av särskilt stöd bör identifieras och tillgodoses snabbt.

● Rådgivningarna och de som arbetar med småbarnsfostran bör samarbeta för att identifiera inlärningssvårigheter och behov av tidigt eller särskilt stöd. Ifråga om det särskilda stödet bör barnens jämlikhet tryggas, vid behov i samarbete mellan kommunerna.

7

Barnfamiljerna bör få hemhjälp vid akuta kriser och stöd i problem-situationer.

● Inrättandet av familjecentraler som sammanlänkar familjetjänsterna bör främjas. Det multiprofessionella samarbetet borde omfatta mödra-, barn- och familjerådgivningen, barnskyddet, barnfamiljernas hemtjänster, par- och familjeterapi, det psykologiska stödet, barntillsynen samt hälsovården inklusive tandvården.

8

Undermålig dagvård utanför hemmet kan skada barnet.

● Kvaliteten hos småbarnsvården och -fostran utanför hemmet är avgörande för barnets välmående. Kvaliteten påverkas av antalet barn per vårdare, gruppstorleken, personalens kompetens, personalomsättningen och vårdagens längd. Barn behöver stabila grupper. Behovet av bekanta vårdare och små grupper är särskilt uttalat hos barn under 3 år.

Ytterligare information om barnets rättigheter och en mer detaljerad beskrivning av initiativet till utveckling av tjänsterna för små barn finns på webbadressen www.lapsiasia.fi.

9

Kommunerna bör ges rekommendationer om gruppstorleken och gruppstorleksutvecklingen bör följas upp.

● Lämplig gruppstorlek för barn under 3 år är högst 12 barn och för barn över 3 år högst 21 barn då antalet vårdare är minst tre. Vården av barn under 1 ½ år kräver en vuxen per två barn.

Möjligheten att avvika från det rekommenderade förhållandet mellan antalet barn och vårdare bör begränsas. Gruppstorleken bör minskas om ett barn som fordrar särskild uppmärksamhet ingår i gruppen. Inom familjedagvården får antalet barn per vårdare vara högst fyra.

10

Rimlig längd på vårddagen.

● Vårdpenningen vid deltidarbete bör höjas. Arbetsmarknaden bör främja deltidarbete bland småbarnsföräldrar. Kommunernas dagvårdsavgifter bör anpassas till den verkliga vårdtiden bättre än i dagsläget. Nollavgiften för låginkomsttagare bör bevaras.

11

Barnen och föräldrarna bör ges möjlighet att delta i planeringen av de lokala tjänsterna för småbarnsvård och -fostran.

● Utgångspunkten för vardagens småbarnsvård och -fostran bör vara att barnets rättigheter syns, hörs och förstås. Barnets egna åsikter bör uppmärksammas med beaktande av ålder och mognad.

Nära samarbete mellan föräldrarna och dagvården gynnar beaktandet av barnets behov och åsikter. Föräldrarna bör erbjudas stöd och styrning ifråga om användningen av olika tjänster och bedömningen av barnets behov.

12

Barnet har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur även inom dagvården.

● Barn som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsfolk (samer) bör ges möjlighet att lära sig det egna språket och den egna kulturen även inom dagvården. Barn till föräldrar som talar marginalspråk, såsom romani, enaresamiska och kolt-samiska, bör erbjudas så kallad språkboverksamhet som gynnar språkutvecklingen. Tvåspråkigheten bland barn som tillhör minoritetsgrupper bör stödas aktivt.

13

Dagvårdens utrymmen bör vara trygga och sunda.

● Utrymmena bör vara tillräckligt stora i förhållande till gruppstorleken. Tryggheten omfattar även planer och åtgärder för förebyggande och stävande av mobbing. Vårdutrymmena bör vid behov kunna användas för föräldrarnas referensgruppsverksamhet.

14

Barnens deltagande i förskoleundervisningen bör främjas.

● Förskoleundervisningen och grundskolans inledande undervisning bör harmoniseras så att skolstarten sker friktionsfritt.

15

Skyldighet för kommunerna att ordna vård för eleverna i åk 1–2.

● Kommunerna bör kartlägga de yngsta elevernas behov av dagvård före och efter skolan, speciellt ifråga om åk 1–2. Vården samt morgon- och eftermiddagsverksamheten kan arrangeras i anslutning till den grundläggande utbildningen eller dagvården. Speciell uppmärksamhet bör fästas vid ensamföräldrarnas behov av dagvård för barn i skolåldern.

16

Nationell, kommunal och arrangörmässig kvalitetsutvärdering.

● Kvaliteten hos tjänsterna för småbarnsvård och -fostran bör utvärderas regelbundet och utvärderingsresultaten förmedlas till föräldrarna. Staten bör ge enhetliga, riksomfattande instruktioner för planeringen av den lokala vården. Staten bör även övervaka dagvårdsproducenterna.

Barnets väl som utgångspunkt för reformeringsen av dagvården

Social- och hälsovårdsministeriet bereder en förändring av dagvårdslagen. Barnombudsmannen, som förordar att man i reformen fokuserar på tjänsterna för små barn och småbarnsfamiljer, föreslår flera förbättringar av dagvårds-, rådgivnings- och fostringstjänsterna för barn i åldern 0–8 år och av morgon- och eftermiddagsverksamheten för barn i skolåldern. Utgångspunkten bör vara barnets väl och de rättigheter som stipuleras i FN:s konvention om barnets rättigheter.

Denna publikation innehåller en sammanställning av barnombudsmannens riktlinjer för utvecklingen av tjänsterna för små barn.

Barnombudsmannens byrå

PB 41, 40101 Jyväskylä
telefon (014) 337 4248
telefon (09) 16001
lapsiasiavaluutettu@stm.fi
www.lapsiasia.fi

ISSN 1798-4009 (online)

ISBN 978-952-00-2879-4 (PDF)

